

Právne aspekty justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci EÚ

Anotácia: Autori v predmetnom článku úvodom stručne charakterizujú medzinárodnú spoluprácu v oblasti trestného práva ako východiskový prvok vzájomnej spolupráce justičných orgánov v trestných veciach založenej na vzájomnom uznávaní rozhodnutí v rámci Európskej únie, podstatu jednoduchým spôsobom načrtli. Čo sa týka právnych aspektov justičnej spolupráce v trestných veciach, autori sa zamerali na objasnenie vzťahu medzi právnymi predpismi vzťahujúcimi sa na túto problematiku vydanými pred Lisabonskou zmluvou a po nej. V časti o ďalšom budovaní vzájomnej justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci únie zamerali svoju pozornosť na nedávno schválenú smernicu o európskom vyšetrovacom príkaze, ktorého prínos v hlavných črtách popisujú.

Kľúčové slová: medzinárodná spolupráca v trestných veciach, spolupráca v trestných veciach na základe vzájomného uznávania rozhodnutí v rámci EÚ, rámcové rozhodnutia, európsky vyšetrovací príkaz.

Úvod

Medzinárodná spolupráca v trestných veciach je vo všeobecnosti postavená na určitých pevných právno-politických zásadách vyplývajúcich z množstva medzinárodných zmlúv, ktorých dodržiavanie predpokladá efektívny výkon spolupráce policajných i justičných orgánov v oblasti trestného práva. Je realizovaná justičnými a policajnými orgánmi. Policajná spolupráca, aj keď je ako nástroj v boji proti zločinnosti veľmi dôležitá, nie je však priamo uplatniteľná z hľadiska trestného práva procesného a v zásade sa obmedzuje na operatívne formy spolupráce. Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach je postavená na určitých pevných právno-politických zásadách vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorých dodržiavanie predpokladá efektívny výkon spolupráce justičných orgánov v oblasti trestného práva. Ide o *zásady vzájomnosti, prednosti medzinárodnej zmluvy, obojstrannej trestnosti skutku, subsidiarity Trestného poriadku, výhrady verejného poriadku, špeciality a zásadu lex fori*. Justičnú spoluprácu v trestných veciach možno vo všeobecnosti definovať ako spoluprácu, ktorá prebieha minimálne medzi dvoma štátmi v trestnej oblasti. Český autor J. Fenyk túto spoluprácu definuje ako **spoluprácu uskutočňovanú medzi dvoma alebo viacerými štátmi v trestnej oblasti**, ktorá sa realizuje **na základe kvalifikovaného podnetu**, keď sa jeden zo štátov stáva dožadujúcim a druhý dožiadaným. Môže ísť o *diplomatický styk* uskutočňovaný prostredníctvom osobitného aktu diplomatického zastúpenia štátu, ktorý žiada o vykonanie úkonu na ministerstve zahraničných vecí dožiadaného štátu.

Spolupráca justičných orgánov v trestných veciach v rámci Európskej únie vychádza pochopiteľne z medzinárodnej spolupráce. **Justičnú spoluprácu v trestných veciach v rámci Európskej únie** možno charakterizovať ako spoluprácu uskutočňovanú **medzi dvoma alebo viacerými štátmi Európskej únie v trestnej oblasti, postavenú na zásade vzájomného uznávania rozhodnutí justičných orgánov a ich priameho styku**. Uvedená spolupráca má **právny základ v Zmluve o fungovaní Európskej únie**. Nehovoríme tu o medzinárodnej spolupráci dvoch alebo viacerých členských štátov únie realizovanej na základe bilaterálnej zmluvy. Spolupráca členských štátov Európskej únie v oblasti trestného práva na základe vzájomného uznávania sa realizuje na základe kvalifikovaného podnetu, kde sa jeden zo štátov únie stáva dožadujúcim a druhý dožiadaným. Dôležitým prvkom je na jednej strane spolupráca medzi dvoma alebo viacerými *výhradne členskými štátmi únie*, resp. medzi orgánmi, ktoré konajú v ich mene, na druhej strane je podstatné *vzájomné uznávanie trestných rozhodnutí a rozsudkov medzi týmito štátmi a priamy styk ich justičných orgánov*. Ako z uvedeného vyplýva, možno ju uplatňovať medzi akýmkoľvek

členskými štátmi únie bez toho, aby mali podpísanú medzi sebou osobitnú medzinárodnú zmluvu pre tú-ktorú oblasť justičnej spolupráce týkajúcej sa trestných vecí.

Justičná spolupráca v trestných veciach medzi členskými štátmi únie stojí podľa Lisabonskej zmluvy na dvoch kľúčových pilieroch. Je „**založená na základe vzájomného uznávania rozsudkov a súdnych rozhodnutí** a zahŕňa **zblížovanie právnych a správnych predpisov členských štátov v záujmových oblastiach.**“¹ A napokon, z hľadiska postavenia subjektov medzinárodného práva, čo sa týka rovnosti, hovoríme *vždy o spolupráci horizontálnej*, pretože tu okrem štátov žiadny iný subjekt medzinárodného práva nevystupuje.

Základné zásady justičnej spolupráce v trestných veciach vykonávanej členskými štátmi v rámci Európskej únie vznikali postupne. Vrcholí predstavitelia a kompetentné osoby v rámci množstva summitov riešili problémy dovtedajšej problematickej, ale najmä zdĺhavej spolupráce justičných orgánov v trestných veciach. Cieľom týchto rokovaní bolo nájsť spôsob kompenzácie nárastu trestnej činnosti spojenej so zrušením kontrol na vnútorných hraniciach na jednej strane, s možnosťami vyšetrovateľov, prokurátorov a súdov jednotlivých štátov na ich spravodlivé odsúdenie a potrestanie na druhej strane. Postupne sa kreovali hlavné zásady, ktoré tvoria pevný základ spolupráce týkajúcej sa trestných vecí. Existencia týchto zásad a ich a dôsledné dodržiavanie zo strany štátov vytvára predpoklad efektívnej činnosti justičných orgánov s cezhraničným prvkom, ktorá vedie k náležitému zisteniu trestných činov a spravodlivému potrestaniu ich páchatel'ov.

V rámci Európskej únie sa **spolupráca justičných orgánov členských štátov v trestnej oblasti** riadi zásadami *vzájomnej dôvery členských štátov, vzájomného uznávania rozhodnutí, priameho styku justičných orgánov a zásadou lex fori*. Niektoré z týchto zásad sú typické len pre justičnú spoluprácu v trestných veciach vykonávanú medzi členskými štátmi Európskej únie.

Právna úprava justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci EÚ na základe vzájomného uznávania

Právna úprava vzájomnej spolupráce justičných orgánov členských štátov únie v trestných veciach, **postavenej na vzájomnom uznávaní rozhodnutí**, je z pohľadu prameňov práva tvorená *právnymi normami medzinárodného práva, európskeho práva a vnútroštátneho práva*. Právnou normou pritom rozumieme „objektívne existujúce, všeobecne záväzné pravidlo správania, ktorého dodržiavanie je zabezpečené štátom (štátnym donútením).“²

Medzi právne normy medzinárodného práva v oblasti vzájomnej medzinárodnej spolupráce justičných orgánov v oblasti trestného práva zaradujeme bilaterálne a multilaterálne dohody medzi štátmi zaoberajúcimi sa ľudskými právami a slobodami, konzulárnymi stykmi, vzájomnou pomocou v trestných veciach, právnym postavením určitej kategórie osôb atď.

Vstupom Slovenska do EÚ sa súčasťou právnej úpravy spadajúcej do oblasti vzájomnej justičnej spolupráce členských štátov v trestných veciach stali aj právne normy európskeho práva. Podľa princípu supranacionality, na ktorom je založený celý systém európskeho práva, majú **právne predpisy EÚ prednosť pred akýmkoľvek vnútroštátnym právnym predpisom členského štátu, a pokiaľ je vnútroštátny právny predpis v rozpore s európskym predpisom, vždy platí európsky predpis**. Primárnym prameňom európskeho práva pre túto oblasť je **Zmluva o fungovaní Európskej únie**. Medzi sekundárne pramene európskeho práva, ktoré sa zaoberajú problematikou spolupráce justičných orgánov členských

¹ PIKNA, B. Trestní právo v evropském právu, s. 155.

² KRŠKOVÁ, A. Úvod do štúdia práva, s. 58.

štátov v oblasti trestného práva, patria v prvom rade nariadenia, smernice a rozhodnutia Rady EÚ, Európskeho parlamentu a Európskej komisie.

Spomedzi **nariadení**, ktoré majú všeobecnú platnosť, sú záväzné vo svojej celistvosti a priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch únie, je to predovšetkým *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady ES č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje Kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice* (ďalej len „Kódex schengenských hraníc“)³. Čo sa týka **smerníc**, sú záväzné pre každý členský štát, voči ktorému smerujú vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť. Formy a metódy na dosiahnutie tohto výsledku ponecháva únia na vnútroštátne orgány, pričom však stanovuje transpozičnú lehotu, ktorá je pre členské štáty záväzná. **Rozhodnutia** sa týkajú riešenia konkrétneho prípadu a voči svojim adresátom sú záväzné v celom rozsahu.⁴

Tretiu skupinu právnej úpravy v oblasti vzájomnej justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci únie tvoria vnútroštátne právne normy SR. Patrí sem predovšetkým Ústava SR, Trestný zákon, Trestný poriadok a množstvo iných zákonov, nariadenia, vyhlášky a výnosy ústredných orgánov štátnej správy a organizačné akty riadenia.

Je to práve európska právna úprava, ktorá sa **neustále prispôsobuje aktuálnym potrebám spoločnosti prostredníctvom vydávania veľkého množstva smerníc** upravujúcich najrôznejšie požiadavky aplikačnej praxe vnútroštátnych orgánov jednotlivých členských štátov únie.

S vývojom Európskej únie sa prirodzene vyvíjalo aj európske právo, a to nielen z hľadiska obsahu, ale aj z hľadiska samotnej podstaty, platnosti, záväznosti, účinnosti či aplikovateľnosti. Pred nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy, ktorá mala veľký vplyv tak na právne, ako aj na inštitucionálne zabezpečenie fungovania únie, mal uvedený systém právnych noriem práva Európskej únie inú systematiku. Orientácia v niekdajších právnych predpisoch vydávaných v rámci Európskych spoločenstiev a Európskej únie je značne komplikovaná. „Zložitosť problematiky je daná pomerne širokou škálou právnych aktov, ktoré boli prijímané rôznymi orgánmi, navyše ich kompetencie sa historicky menili a treba ich poznať v tejto dynamike. Značné výkladové komplikácie prináša aj nerovnováha pojmov. Zatiaľ čo **Európske spoločenstvá boli medzinárodnými organizáciami**, na ktoré členské štáty preniesli časť svojich kompetencií, **únia bola až do Lisabonskej zmluvy** len formou medzivládnej spolupráce a **nemala ani právnu subjektivitu.**“⁵ V tomto kontexte sa aj pramene európskeho práva delili na komunitárne a únieové.

Primárne komunitárne právo bolo tvorené zakladajúcimi zmluvami Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, Euratomu a Európskeho hospodárskeho spoločenstva, zatiaľ čo primárne únieové právo sa týkalo len spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, t. j. druhý pilier, spolupráce v oblasti justície a vnútorných vecí, t. j. tretí pilier. Sekundárne komunitárne právo tvorili nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská, ktorých vlastnosti – čo sa týka platnosti, aplikovateľnosti a účinnosti – boli prebraté do súčasne platnej Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Pre oblasť justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci únie však majú podstatnejší význam sekundárne pramene únieového práva, predovšetkým rámcové rozhodnutia, rozhodnutia, dohovory, ale aj spoločné stanoviská, opatrenia na vykonanie dohovorov i opatrenia nevyhnutné na vykonanie rozhodnutí.

„Rámcové rozhodnutia sú záväzné pre členské štáty, ktorým sú určené, pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba foriem a prostriedkov sa ponecháva

³ Ú. v. EÚ L 105, 13.4.2006, s. 1 – 32.

⁴ Bližšie pozri BALGA, J., ČERVENKA, B. Právne problémy výkonu verejnej správy v oblasti povoľovania pobytu cudzincov, s. 5-12.

⁵ ONDREJOVÁ, A. Pramene práva EÚ, so zameraním na oblasť justičnej spolupráce v trestných veciach, s. 2.

na národné orgány. Tieto rámcové rozhodnutia nemajú priamy účinok. **Rozhodnutia** sú akty vydané na akýkoľvek iný účel, ktorý je v súlade s cieľmi 6. hlavy (Zmluvy o EÚ pozn. autora) týkajúcimi sa policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, okrem zblíženia noriem a úprav členských štátov. Sú **záväznú**, ale **nemajú priamy účinok**.⁶ Čo sa týka dohovorov, ak v nich nie je ustanovené inak, nadobúdajú platnosť v tých členských štátoch, ktoré ich riadne prijali, ak ich prijme minimálne dvojtretinová väčšina členských štátov.

V tejto súvislosti nemožno zabudnúť ani na ďalší prameň európskeho práva, ktorým sú rozhodnutia Súdneho dvora, ktoré sú záväzné pre konkrétny prípad, v ktorom sa konalo o prejudiciálnej otázke, neplatnosti právneho aktu a pod. Podľa slovenskej autorky Ondrejovej, aj keď judikatúra Súdneho dvora nie je normatívnym prameňom práva Európskej únie v pravom zmysle slova, má vysokú autoritu a mimoriadny význam v súvislosti s riešením otázok súvisiacich s aplikáciou európskeho práva. Rozhodnutia Súdneho dvora dotvárajú znenia zakladajúcich zmlúv i sekundárneho práva prostredníctvom ich výkladu. Čo sa týka justičnej spolupráce, judikatúra Súdneho dvora tu existuje ako prameň práva až od Amsterdamskej zmluvy, ktorá ustanovila tak obligatórne, ako aj fakultatívne kompetencie Súdneho dvora pre oblasť justičnej spolupráce v trestných veciach.

Členské štáty Európskej únie realizovali vzájomnú spoluprácu v oblasti trestného práva už pred vznikom EÚ – prostredníctvom viackrát spomenutých medzinárodných dohôd. S vývojom Európskej únie sa postupne dotvárala aj spolupráca v trestnej oblasti, až nadobudla súčasné kontúry, ktorých základom je vzájomné uznávanie rozhodnutí príslušných orgánov v trestnej oblasti a ich priamy styk.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť aspoň najdôležitejšie právne predpisy, ktorými sa justičná spolupráca v trestných veciach v rámci únie – na základe vzájomného uznávania rozhodnutí – momentálne riadi. Ide predovšetkým o právnu úpravu európskeho zatýkacieho rozkazu, príkazu na zaistenie majetku a dôkazov či spoločných pravidiel členských štátov pri uplatňovaní práva na tlmočenie a preklad, pri ochrane práv obetí trestných činov a mnohých ďalších.

Ďalšie budovanie právnej úpravy justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci únie na základe vzájomného uznávania

Únia v duchu posilnenia priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti **aj naďalej rozvíja vzájomnú spoluprácu v trestných veciach** medzi justičnými orgánmi svojich členských krajín prijímaním viacerých dokumentov. Zásada vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach sa môže uplatňovať len za predpokladu **vzájomnej dôvery členských štátov vo vzťahu k systémom trestného súdnictva ostatných členských štátov**. Intenzita vzájomného uznávania rozhodnutí je vo veľkej miere **závislá od viacerých faktorov**, ku ktorým možno zaradiť **mechanizmy ochrany práv podozrivých, resp. obvinených osôb** i spoločné **minimálne štandardy**, ktoré sú tiež potrebné na uplatnenie zásady vzájomného uznávania rozhodnutí justičných orgánov v trestných veciach.

V Charte základných práv Európskej únie, ale aj v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd je upravené právo na spravodlivý súdny proces, právo na slobodu a osobnú bezpečnosť a prípadné obmedzenia týchto práv nesmú prekročiť hranice stanovené týmito dokumentmi. Spomedzi týchto práv nemožno vynechať ani **právo na obhajobu**. Toto právo zahŕňa napríklad *právo na tlmočníka a preklad*, právo spojiť sa s advokátom, právo byť predvedený pred súd, *právo byť informovaný o obvineniach* či právo na pravidelné prehodnocovanie väzby. Napriek tomu sú **všetky členské štáty únie stranami Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd**, a dokonca aj napriek

⁶ ONDREJOVÁ, A. Pramene práva EÚ, so zameraním na oblasť justičnej spolupráce v trestných veciach, s. 9.

tomu, že prijatím Lisabonskej zmluvy má **Charta základných práv EÚ** rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy, a teda je pre členské štáty únie v plnej miere záväzná, skúsenosti Európskej únie ukazujú, že ani tieto skutočnosti **nezabezpečujú dostatočný stupeň dôvery v systémy trestného súdnictva členských štátov navzájom**. Vzájomnú dôveru je preto nevyhnutné posilniť stanovením **podrobných pravidiel na ochranu procesných práv a záruk** vyplývajúcich z Charty základných práv Európskej únie a z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Na druhej strane však na vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí v oblasti trestného práva **nestačí len vzájomná dôvera justičných orgánov členských štátov**, pretože je v tomto smere dôležité, aby aj **všetci účastníci trestného konania považovali rozhodnutia** justičných orgánov iných členských štátov únie „za rovnocenné s vlastnými, čo zahŕňa nielen **dôveru v primeranosť** pravidiel iných členských štátov, ale aj **dôveru v správne uplatňovanie** týchto pravidiel.“⁷

K zvýšeniu dôvery vo vzťahu k systémom trestného súdnictva medzi členskými štátmi únie, a tým aj k účinnejšej justičnej spolupráci v trestných veciach v atmosfére vzájomnej dôvery by mali prispieť **spoločné minimálne pravidlá v oblastiach tlmočenia a prekladu v trestnom konaní**, spoločný postup v prípade **ochrany práv obetí trestných činov**, ako aj spoločné minimálne pravidlá týkajúce sa informovania podozrivých alebo obvinených osôb **o uplatniteľných procesných právach** v trestnom konaní.

Spomedzi viacerých legislatívnych nástrojov prijatých na pôde Európskej únie s cieľom rozvíjania a ďalšieho budovania justičnej spolupráce v trestných veciach, ktorá je postavená na zásade vzájomného uznávania rozhodnutí, spomenieme v tejto súvislosti prijatie *Smernice Európskeho parlamentu a Rady z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní č. 2010/64/EÚ*⁸ (ďalej len „smernica o práve na tlmočenie a preklad“), **spoločné minimálne pravidlá v oblasti tlmočenia a prekladu v trestnom konaní**, *Smernice Európskeho parlamentu a Rady z 13. decembra 2011 o európskom ochrannom príkaze č. 2011/99/EÚ*⁹ a pod.

Európska únia sa neustále snaží rozvíjať a posilňovať priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti aj prostredníctvom zavádzania účinných nástrojov boja proti trestnej činnosti, páchanej najmä organizovanou formou, s cezhraničným rozmerom. Po prijatí spomenutých, ale aj mnohých ďalších dokumentov podporujúcich spoluprácu justičných orgánov členských štátov únie, stojacej na zásade vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí, pokračuje v prijímaní ďalších relevantných právnych nástrojov na zvýšenie účinnosti boja proti závažnej trestnej činnosti.

Aj čo sa týka dôkazov, je zrejmé, že „počas ostatných dekád bolo prijatých množstvo nástrojov na účely získavania či zabezpečovania dôkazov medzi členskými štátmi EÚ, no každý z nich mal osobitný charakter. Súčasný vývoj v oblasti trestného práva smeruje **k jednému univerzálnemu nástroju**. Má ním byť **európsky vyšetrovací príkaz**.“¹⁰

Na základe právneho modelu **priamej aplikácie rozsudkov a iných rozhodnutí justičných orgánov na území všetkých členských štátov únie** iniciovalo niekoľko členských štátov prijatie smernice Európskeho parlamentu a Rady o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach. Stalo sa tak podnetom členských štátov s názvom *Iniciatíva Belgického kráľovstva, Bulharskej republiky, Estónskej republiky, Španielskeho kráľovstva, Rakúskej republiky, Slovinskej republiky a Švédskeho kráľovstva na smernicu Európskeho*

⁷ Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1 – 7.

⁸ Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1 – 7.

⁹ Ú. v. EÚ L 338, 21.12.2011, s. 2 – 18.

¹⁰ KLIMEK, L. Európsky vyšetrovací príkaz – vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania, s. 1145.

*parlamentu a Rady z ... o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach*¹¹ (ďalej len „návrh smernice o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach“).

Dôvodov na predloženie návrhu smernice o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach bolo viacero a v súhrne sú obsiahnuté v úvodných ustanoveniach tejto smernice nasledovne. Rámcové rozhodnutie o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ bolo prijaté na zabezpečenie okamžitého uznania príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazu – s cieľom predísť neoprávnenej manipulácii s daným dôkazom či majetkom. K príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazu sa musí pripojiť samostatná žiadosť o odovzdanie dôkazov do vydávajúceho štátu podľa právnych predpisov upravujúcich vzájomnú spoluprácu v trestných veciach. Avšak „to vedie k dvojstupňovému postupu, ktorý má negatívny vplyv na efektívnosť. Okrem toho paralelne k tomuto režimu existujú tradičné nástroje spolupráce, a preto ho príslušné orgány v praxi zriedkavo využívajú.“¹² Uvedené rámcové rozhodnutie rieši totiž len časť justičnej spolupráce v trestných veciach, čo sa týka dôkazov, pričom ich následný presun ponecháva na klasické zaužívané postupy vzájomnej pomoci.

Únia s cieľom zdokonaľiť vzájomnú justičnú spoluprácu preto neskôr prijala aj ďalšie *Rámcové rozhodnutie Rady z 18. decembra 2008 o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov na účely získavania predmetov, dokumentov a údajov na použitie v konaniach v trestných veciach č. 2008/978/SVV*¹³. Európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov sa v zmysle uvedeného rozhodnutia môže využívať na získavanie predmetov, dokumentov a údajov s cieľom ich následného použitia v trestných konaniach. Ide napríklad o dokumenty, predmety, rôzne dáta od tretej osoby, údaje o finančných transakciách z minulosti, záznamy z výpovedí, ale aj výsledky osobitných vyšetrovacích techník. Európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov sa však môže uplatniť len na už existujúce dôkazy, a teda ani tu nie je dostatočne pokrytá spolupráca justičných orgánov členských štátov v trestných veciach na základe vzájomného uznávania rozhodnutí.

Od prijatia týchto dvoch rámcových rozhodnutí bol **existujúci rámec pre zabezpečovanie dôkazov príliš neucelený a zložitý**. Aj z tohto dôvodu bolo potrebné vytvoriť nový prístup, v podobe **vytvorenia komplexného systému**, ktorý by nahradil všetky súčasné nástroje a ktorý by sa v rámci možnosti vzťahoval **na všetky druhy dôkazov**, obsahoval **lehoty na vykonanie** a **obmedzil dôvody odmietnutia** na úplné minimum. Znižovaním rozdielov medzi justičnými systémami členských štátov by sa zabezpečila vyššia účinnosť vzájomnej justičnej spolupráce orgánov v trestnej oblasti, a tak by sa zvýšila pravdepodobnosť úspešného naplnenia trestného konania v prípade predovšetkým cezhraničnej trestnej činnosti, akou je korupcia, obchodovanie s drogami či terorizmus.

Všetky tieto požiadavky sú zhmotnené v jedinom univerzálnom nástroji, ktorým je **európsky vyšetrovací príkaz**¹⁴. V prvej polovici marca 2014 bol riadnym legislatívnym postupom Radou EÚ po prvom čítaní v Európskom parlamente prijatý návrh smernice z roku 2010 o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach. Po odobrení smernice Radou EÚ majú členské štáty tri roky na jej transpozíciu do vlastných právnych systémov. „Európsky vyšetrovací príkaz je nástrojom, ktorý uľahčuje justičným orgánom členského štátu získanie dôkazov v iných členských štátoch prostredníctvom vykonania vyšetrovacích úkonov miestnymi orgánmi na ich území. Nová legislatíva stanovuje členskému štátu, ktorý prijal európsky zatýkací príkaz, lehotu 30 dní na rozhodnutie o uznaní alebo neuznaní tejto

¹¹ Ú. v. EÚ C 165, z 24.6.2010, s. 22 – 39.

¹² Ú. v. EÚ C 165, z 24.6.2010, s. 22 – 39, bod 4.

¹³ Ú. v. EÚ L 350, z 30.12.2008, s. 72 – 92.

¹⁴ Ú. v. EÚ C 165, z 24.6.2010, s. 22 – 39.

žiadosti o vykonanie vyšetrovacích úkonov.“¹⁵ Ak členský štát uzná túto žiadosť, má povinnosť ju vybaviť do 90 dni od jej prijatia, prípadne spolu s dôvodmi oznámi odklad vybavenia žiadosti krajine, ktorá vyšetrovací príkaz vydala. Okrem spomenutých prísnejších lehôt sa členským štátom obmedzila aj možnosť zamietnuť európsky vyšetrovací príkaz tým, že v článku 10 vymedzuje konkrétne dôvody jeho neuznania alebo nevykonania. Európsky vyšetrovací príkaz sa má vydávať na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení vo vykonávajúcom štáte s cieľom zabezpečiť dôkazy (napr. vykonanie domovej prehliadky, vypočúvanie svedkov). Zahŕňa to aj získavanie dôkazov, ktoré sa v držbe vykonávajúceho orgánu už nachádzajú.

V zmysle prvého článku smernice o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach je **európskym vyšetrovacím príkazom justičné rozhodnutie** vydané príslušným orgánom členského štátu, t. j. vydávajúcim štátom, **na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení v inom** (vykonávajúcom) **členskom štáte s cieľom zabezpečiť dôkazy v rámci konaní**, ktoré sú *expressis verbis* uvedené v článku 4. Podľa tohto článku sa môže európsky vyšetrovací príkaz vydať napríklad v súvislosti s trestným konaním, ktoré začal justičný orgán pre trestný čin podľa vnútroštátneho právneho poriadku vydávajúceho štátu, t. j. štátu, ktorý príkaz vydal. Smernica o európskom vyšetrovacom príkaze obsahuje aj osobitné ustanovenia, ktoré sa týkajú určitých vyšetrovacích opatrení, napríklad dočasného odovzdania osôb, ktoré sú vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, na účely vyšetrovania do vydávajúceho štátu, ale aj opačne – odovzdanie týchto osôb na účely vyšetrovania do vykonávajúceho štátu. Dočasné odovzdanie takejto osoby do vydávajúceho štátu je možné realizovať na zabezpečenie jej prítomnosti, aby sa mohlo vykonať vyšetrovacie opatrenie na území vydávajúceho štátu, avšak len za podmienky, že ju vykonávajúci štát v stanovenej lehote odovzdá späť. „Odovzdaná osoba sa nesmie stíhať, zadržať, ani sa jej nesmú uložiť žiadne iné obmedzenia osobnej slobody za skutky alebo odsúdenia, ktoré predchádzali jej odchodu z územia vykonávajúceho štátu a ktoré sa neuviedli v európskom vykonávajúcom príkaze.“¹⁶ Uvedené platí obdobne aj na odovzdanie osoby, ktorá je vo väzbe či vo výkone trestu odňatia slobody, na účely vyšetrovania do vykonávajúceho štátu. Tieto ustanovenia chránia základné práva podozrivých. Príslušné orgány môžu odmietnuť vykonať vyšetrovacie úkony, ktoré by neboli v súlade s ich záväzkami, týkajúce sa základných ľudských práv.

Európsky vyšetrovací príkaz založený na zásade vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach poskytuje jednotný spôsob získavania dôkazov, má horizontálny rozsah pôsobnosti a mal by byť zameraný predovšetkým na vyšetrovacie opatrenia. Už samotné rozhodnutie o uznaní, resp. vykonaní európskeho vyšetrovacieho príkazu, ale aj samotné vykonanie sa musí uskutočniť rýchlo a – čo je dôležité, mal by sa vykonať postupom určeným štátom, ktorý tento príkaz vydal. Implementáciou smernice o európskom vyšetrovacom príkaze členskými štátmi únie by sa vyriešilo množstvo aplikačných problémov, najmä čo sa týka rýchlosti a zjednodušenia vzájomnej spolupráce. Otázkou však aj naďalej ostáva zosúladenie rozdielov v právnych systémoch v oblasti trestného práva v jednotlivých členských štátoch EÚ.

¹⁵ Tlačová správa: Boj so zločinom: Zjednodušenie cezhraničnej spolupráce bez porušovania práv podozrivých. Európsky parlament/spravodajstvo [online].[citované 27.3.2014].dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20140221IPR36647&format=PDF&language=SK>.

¹⁶ Ú. v. EÚ C 165, z 24.6.2010, s. 22 – 39, článok 19 ods. 7.

Záver

Justičnú spoluprácu v trestných veciach nemožno považovať za nemennú a stagnujúcu, práve naopak – „spolu s rozvíjajúcimi sa medzinárodnými vzťahmi vo svete a s postupujúcim procesom integrácie v Európe sa menia metódy a formy medzinárodnej spolupráce v trestných veciach. Takisto vojnové konflikty, migrácia osôb, oslabenie hraničných kontrol alebo rastúca sila medzinárodného zločinu sú faktory, ktoré medzinárodnú spoluprácu orgánov činných v trestnom konaní výrazne ovplyvňujú. V technickom zmysle slova sú jej hnacím motorom. Inak povedané, so zbraňami devätnásteho storočia nemožno bojovať proti zločinu dvadsiateho prvého storočia. A to na medzinárodnom zápasisku platí dvojnásobne.“¹⁷ Európska únia sa neustále snaží zdokonaľovať spoluprácu justičných orgánov v trestných veciach medzi členskými štátmi prijímaním rôznych dokumentov. Prijímaním štrukturálnych opatrení v oblasti inštitucionálneho zabezpečenia justičnej spolupráce v trestných veciach pomáha optimálnej koordinácii činností pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní s cezhraničným rozmerom, avšak pri plnom rešpektovaní a dodržiavaní základných práv a slobôd. Zásada vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach sa môže uplatňovať len za predpokladu vzájomnej dôvery členských štátov vo vzťahu k systémom trestného súdnictva ostatných členských štátov. Intenzita vzájomného uznávania rozhodnutí je vo veľkej miere závislá od viacerých faktorov, ku ktorým možno zaradiť mechanizmy ochrany práv podozrivých, resp. obvinených osôb i spoločné minimálne štandardy, ktoré sú tiež potrebné na uplatnenie zásady vzájomného uznávania rozhodnutí justičných orgánov v trestných veciach.

Literatúra

BALGA, J., ČERVENKA B. Právne problémy výkonu verejnej správy v oblasti povoľovania pobytu cudzincov. In *Politické, ekonomické a právne problémy výkonu verejnej správy v policajnej oblasti : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej interdisciplinárnej konferencie*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, s. 5 – 21. ISBN 978-80-8054-492-8.

KLIMEK, L. Európsky vyšetrovací príkaz – vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania. In *Justičná revue : Ročník 63, č. 8-9/2011*. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti SR, 2011, s. 1145-1151.

KLOUČKOVÁ, S., FENYK, J. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2. aktualizované a doplněné vydání*. Praha : Linde Praha, a. s., 2005, 1019 s. ISBN 80-7201-527-3.

KRSKOVÁ, A. *Úvod do štúdia práva (Základné pojmy teórie práva)*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1997. 166 s. ISBN 80-8054-033-0.

ONDREJOVÁ, A. Pramene práva EÚ, so zameraním na oblasť justičnej spolupráce v trestných veciach, s. 3. UČPS [online]. [citované 20.09.2012]. Dostupné na internete: http://www.ucps.sk/PRAMENE_PRAVA_EU_SO_ZAMERANIM_NA_OBLAST_JUSTICNEJ_SPOLUPRACE_V_TRESTNYCH_VECIACH.

PIKNA, B. Trestní právo v evropském právu. In *Policajná teória a prax : Ročník 18, č. 2/2010*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, s. 147-160. ISSN 1335-1370.

¹⁷ KLOUČKOVÁ, S., FENYK, J. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, s. 9.

Tlačová správa: Boj so zločinom: Zjednodušenie cezhraničnej spolupráce bez porušovania práv podozrivých.

Európsky parlament/spravodajstvo [online].[citované 27.3.2014].dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20140221IPR36647&format=PDF&language=SK..>

Ú. v. EÚ C 165, z 24. 6. 2010.

Ú. v. EÚ L 105, 13. 4. 2006.

Ú. v. EÚ L 280, 26. 10. 2010.

Ú. v. EÚ L 338, 21. 12. 2011.

Ú. v. EÚ L 350, z 30. 12. 2008.

Keywords: international cooperation in criminal matters, cooperation in criminal matters based on mutual recognition in the EU, framework decisions, the European Investigation Order.

Summary

Cooperation in criminal matters within Europe takes place on several levels. On the one hand, the cooperation of the Member States of the Council of Europe, which includes almost all European countries, on the other hand, this collaboration is realized between the Member States of the European Union. International cooperation in criminal matters are generally based on some firm legal-political principles, arising from a number of international agreements which are enforced predpokladá effective performance of cooperation between police and judicial authorities in criminal law. Cooperation in criminal matters within the European Union is firmly built and based on international cooperation. Judicial cooperation in criminal matters within the European Union, cooperation takes place between two or more States of the European Union in the field of crime, standing on the principle of mutual recognition of judicial decisions and direct contact. The European Union is constantly striving to develop and strengthen the area of freedom, security and justice, including through the deployment of effective instruments to combat crime, perpetrated mainly organized form, especially with a cross. After receipt of the amount of documents supporting cooperation among judicial authorities of the Member States of the Union, standing on the principle of mutual recognition of judicial decisions, continues to take the relevant legal instruments to improve the efficiency of the fight against serious crime. One such tool is the European Investigation Order, which will facilitate the judicial authorities of a Member State to obtain dôakazy in other Member States prostredníctvom measures of investigation by local authorities in their territory.

Reducing disparities between the judicial systems of Member States to ensure greater effectiveness of mutual judicial cooperation in criminal matters bodies and thereby increase the likelihood of successful fulfillment of the criminal proceedings regarding cross-border crime.

prof. Dr. Jozef Balga, PhD.

Katedra správneho práva

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava

*Tel.: 09610 57 374
e-mail: Jozef.Balga@minv.sk*

*JUDr. Gabriela Valčová Ivanová
Odbor vedecko-technického rozvoja
Prezídium Policajného zboru
Račianska 45
812 72 Bratislava
Tel.:09610 51 983
e-mail: Gabriela.ValcovaIvanova@minv.sk*

Recenzent: JUDr. Veronika Marková, PhD.